

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПОПЕРЕДНЬОГО СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: УХВАЛА ПОПЕРЕДНЬОГО СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ

Досліджується питання доцільності обов'язкового оформлення результатів попереднього судового засідання в цивільному процесі самостійною ухвалою, розкривається процесуальний статус цієї ухвали та її значення для стадії підготовки справи до розгляду. Обґрунтовується необхідність фіксації процесуальних дій, які необхідно вчинити до судового розгляду, не ухвалою попереднього судового засідання, а в журналі попереднього судового засідання.

Ключові слова: *цивільний процес; ухвала попереднього судового засідання; підготовчі процесуальні дії; порядок вирішення процесуальних питань.*

Исследуется вопрос целесообразности обязательного оформления результатов предварительного судебного заседания в гражданском процессе самостоятельным определением, раскрывается процессуальный статус этого определения и его значение для стадии подготовки дела к рассмотрению. Обосновывается необходимость фиксации процессуальных действий, которые необходимо совершить до судебного рассмотрения не определением предварительного судебного заседания, а в журнале предварительного судебного заседания.

Ключевые слова: *гражданский процесс; определение предварительного судебного заседания; подготовительные процессуальные действия; порядок решения процессуальных вопросов.*

In article, it is researched of the question of expedience of obligatory registration of results of the previous judicial meeting in civil procedure by an independent decision, judicial status of this decision and his value for the stage of preparation of deal to consideration, the necessity of fixing of judicial actions which must be accomplished to the judicial trial by the not decision of the previous judicial meeting opens up, but in the magazine of the previous judicial meeting.

Key words: *civil procedure; decision of the previous judicial meeting; preparatory judicial actions; order of decision of judicial questions.*

З набранням чинності 1.09.2005 р. новим Цивільним процесуальним кодексом України від 18.03.2004 р. (далі – ЦПК) у цивільному процесі України з'явилися

© ЛОШИЦЬКИЙ Михайло Васильович – кандидат юридичних наук, доцент, заступник начальника кафедри адміністративної діяльності Київського національного університету внутрішніх справ

© КОРОЄД Сергій Олександрович – кандидат юридичних наук

нові процесуальні інститути, серед яких попереднє судове засідання. Передбачивши чіткі вимоги щодо процесуального оформлення відкриття провадження у справі (ст. 122), а також закінчення підготовки справи і призначення її до розгляду (ст. 156), без чіткої відповіді ЦПК залишив питання щодо необхідності оформлення результатів попереднього судового засідання самостійною ухвалою. Так, в юридичній літературі з'явився такий процесуальний документ, як «ухвала попереднього судового засідання», зразок якої наводить Д.Д. Луспенік¹. Підставою цьому стала ч. 10 ст. 130 ЦПК, згідно з якою про процесуальні дії, які необхідно вчинити до судового розгляду, суд постановляє ухвалу.

Варто звернути увагу, що ЦПК, зокрема ст. 130, не містить такої ухвали, яка б мала назву «ухвала попереднього судового засідання», чіткі вимоги до її змісту, порядку і способу постановлення також відсутні. В юридичній літературі з цивільного процесу про цю ухвалу мова також прямо не йде². Лише в працях Д.Д. Луспеніка і постанові Пленуму Верховного Суду України № 5 від 12.06.2009 р. «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду» прямо зазначається про існування та необхідність постановлення «ухвали попереднього судового засідання».

Першим спірним, яке залишається без однозначної відповіді, на нашу думку, є питання щодо часу постановлення «ухвали попереднього судового засідання»: чи безпосередньо в попередньому судовому засіданні після з'ясування неможливості врегулювання спору згідно з ч. 3 ст. 130 ЦПК; чи наприкінці попереднього судового засідання, після виконання судом ряду підготовчих дій, передбачених ч. 6 ст. 130 ЦПК. Так, з аналізу змісту наведеного Д.Д. Луспеніком зразка «ухвали попереднього судового засідання»³ і його точки зору⁴, а також пункту 8 вищезазначеної постанови Пленуму Верховного Суду, зважаючи на вимоги частин 4, 5, 6 ст. 209 ЦПК, можна зробити висновок, що «ухвала попереднього судового засідання» має постановлятися складом суду під час проведення попереднього судового засідання (а не наприкінці) в нарадчій кімнаті і оформлятися окремим процесуальним документом одразу після з'ясування в попередньому судовому засіданні неможливості врегулювання спору в порядку, визначеному ч. 3 ст. 130 ЦПК (тобто, чи не відмовляється позивач від позову, чи визнає позов відповідач, чи не бажають сторони укласти мирову угоду або передати справу на розгляд третейського суду), а в резолютивній частині цієї ухвали має бути вказано перелік підготовчих дій згідно з ч. 6 ст. 130 ЦПК, які суд планує вчинити до судового розгляду, в тому числі і в другій частині попереднього судового засідання.

Із наведених в юридичній літературі інших точок зору⁵ випливає, що після з'ясування неможливості врегулювання спору в порядку ч. 3 ст. 130 ЦПК попереднє судове засідання продовжується, де вирішується низка питань доказового й організаційного характеру, передбачених ч. 6 ст. 130 ЦПК, а вже наприкінці попереднього судового засідання в нарадчій кімнаті постановляється «ухвала попереднього судового засідання». Ця позиція видається нам найбільш правильною і такою, що відповідає загальним засадам цивільного процесу.

Іншим спірним, на наш погляд, є питання щодо переліку процесуальних дій, які необхідно вчинити до судового розгляду і щодо яких суд має постановляти «ухвалу попереднього судового засідання» на підставі ч. 10 ст. 130 ЦПК. Так, у резолютивній частині зразка «ухвали попереднього судового засідання» має міститися перелік процесуальних дій, які необхідно провести до судового розгля-

ду⁶. Звертається увага, якщо при проведенні попереднього судового засідання призначаються та вчиняються підготовчі дії, як-то, призначення експертизи, витребування довідок тощо, то невідомо, коли ці докази до суду надійдуть. Тоді в цій ухвалі дата судового засідання не призначається, а призначається суддею одноособово в окремій ухвалі за вимогами ст. 156 ЦПК⁷. При цьому Д.Д. Луспеник зазначає, що ухвала попереднього судового засідання оскарженню в апеляційному порядку не підлягає, за винятком випадків, коли нею вирішуються питання забезпечення позову, відмови у прийнятті зустрічного позову, зупинення провадження у зв'язку з призначенням експертизи тощо, тобто в ухвалі попереднього судового засідання вирішуються питання, які можна оскаржити відповідно до ст. 293 ЦПК⁸. В.І. Бобрик вважає, що передбачені у ч. 6 ст. 130 ЦПК питання доказового і організаційного характеру вирішуються у попередньому судовому засіданні, якщо буде встановлено, що врегулювати спір до судового розгляду неможливо⁹. А у разі, якщо під час попереднього судового засідання з'ясується, що до судового розгляду необхідно вчинити певні процесуальні дії, суд постановляє відповідну ухвалу (про призначення експертизи, про витребування доказів, про забезпечення позову, про залучення до участі у справі перекладача, спеціаліста, про судові доручення щодо збирання доказів тощо)¹⁰. А.С. Олійник зазначає, як випливає з ч. 10 ст. 130 ЦПК, суд під час попереднього судового засідання, після виконання вимог ч. 6 ст. 130 ЦПК, постановляє ухвалу, якщо необхідно вчинити процесуальні дії до судового розгляду. Такими процесуальними діями можуть бути, наприклад, витребування доказів (ст. 137), судові доручення (ст. 132), огляд доказів за їх місцезнаходженням (ст. 140)¹¹.

Отже, з вищеведених науковцями прикладів вбачається, що в «ухвалі попереднього судового засідання», що, як вже нами було з'ясовано, має постановлятися складом суду в нарадчій кімнаті наприкінці попереднього судового засідання, мають вирішуватися процесуальні питання щодо: призначення експертизи (ст. 143) та зупинення у зв'язку з цим провадження у справі (п. 5 ч. 1 ст. 202); забезпечення доказів (ст. 133); витребування доказів, довідок (ст. 137); забезпечення позову (ст. 153); відмови у прийнятті зустрічного позову (ч. 2 ст. 122); направлення судових доручень (ст. 132); огляду доказів за їх місцезнаходженням (ст. 140); залучення до участі у справі перекладача (ст. 55), спеціаліста (ст. 54). До цього переліку можна також віднести залучення до участі у справі співвідповідачів (ст. 33), третіх осіб (ст. 36), органів і посадових осіб для дачі висновків щодо розв'язання спору (ст. 45) тощо. З цього випливає, що протягом всього попереднього судового засідання суддя має всі заяви і клопотання, подані учасниками процесу до або під час попереднього судового засідання, зібрати разом і вирішити їх всі одразу в одній «ухвалі попереднього судового засідання».

Враховуючи зазначене і розглядаючи процесуальну можливість вирішення в цивільному процесі однією кінцевою ухвалою декілька самостійних процесуальних питань, варто згадати загальний процесуальний порядок постановлення судом ухвал з приводу різноманітних заяв і клопотань учасників процесу чи при вирішенні інших процесуальних питань. Так, згідно із пунктами 5–8 ч. 6 ст. 130 ЦПК суд у попередньому судовому засіданні: за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, вирішує питання про витребування доказів та виклик свідків, проведення експертизи, залучення до участі у справі спеціаліста, перекладача, особи, яка надає правову допомогу, або про судові доручення щодо збирання доказів; у невідкладних випадках проводить огляд на місці, огляд письмових і речо-

вих доказів; за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, вирішує питання про вжиття заходів забезпечення позову; вчиняє інші дії, необхідні для підготовки справи до судового розгляду. За змістом ст. 168 ЦПК заяви і клопотання осіб, які беруть участь у справі, розглядаються судом негайно після того, як буде заслухана думка решти присутніх у судовому засіданні осіб, які беруть участь у справі, про що постановляється ухвала. При цьому згідно з частинами 4, 5, 6 ст. 209 ЦПК, залежно від складності питань чи окремо встановленого порядку їх вирішення, ухвали суду з кожного конкретного питання можуть оформлятися окремим процесуальним документом, який постановляється в нарадчій кімнаті, або ж можуть постановлятися, не виходячи до нарадчої кімнати (так звані «протокольні ухвали») і мають оголошуватися негайно після їх постановлення.

Зазначені положення ЦПК повністю стосуються й вирішення таких питань, як призначення експертизи, забезпечення доказів, витребування доказів, забезпечення позову, направлення судових доручень, огляду доказів за їх місцезнаходженням, залучення до участі у справі співвідповідачів, третіх осіб, перекладача, спеціаліста, які, як впливає з вищенаведених точок зору науковців, мають вирішуватися наприкінці попереднього судового засідання в одній ухвалі – «ухвалі попереднього судового засідання». Проте щодо кожного з цих питань окремими нормами ЦПК встановлюються самостійні порядки їх розгляду і вирішення.

Варто зазначити, що протягом всього попереднього судового засідання може постановлятися в нарадчій кімнаті не одна ухвала (про забезпечення доказів, забезпечення позову, направлення судового доручення, призначення експертизи, роз'єднання чи об'єднання позовів тощо), а також ряд «протокольних ухвал» (про витребування доказів, виклик свідків, залучення співвідповідачів, третіх осіб, перекладача, спеціаліста тощо).

ЦПК не передбачає можливості вирішення всіх вищезазначених питань одночасно і постановлення з цього приводу однієї ухвали. Тобто зазначені питання вирішуються не в одній ухвалі, яку нібито суд постановляє за результатами попереднього судового засідання, а негайно, після заявлення стороною відповідного клопотання і заслуховування думки інших учасників процесу шляхом постановлення самостійних ухвал з кожного вищезазначеного питання окремо згідно з вимогами пунктів 5–8 ч. 6 ст. 130, статей 168, 209 ЦПК, чи-то в нарадчій кімнаті, чи-то на місці із занесенням до журналу судового засідання, які мають бути оголошені негайно після їх постановлення.

На нашу думку, зі змісту ст. 130 ЦПК випливає, що в «ухвалі попереднього судового засідання» мають бути зазначені «інші дії», вчинення яких є необхідним для підготовки справи до судового розгляду після проведення попереднього судового засідання і які не охоплюються процесуальними діями, які суд повинен провести в ході попереднього судового засідання згідно з ч. 6 ст. 130 ЦПК. Проте ця можливість повністю виключається з огляду на вищенаведені положення ЦПК про порядок постановлення ухвал щодо вирішення судом окремих процесуальних питань. Тобто ч. 10 ст. 130 ЦПК щодо постановлення «ухвали попереднього судового засідання» стосується лише п. 8 ч. 6 ст. 130 ЦПК, де зазначено, що суд вчиняє інші дії, необхідні для підготовки справи до судового розгляду. Проте як у теорії, так й на практиці важко уявити якісь «інші дії», які б не охоплювалися підготовчими діями, які суд вчиняє в попередньому судовому засіданні на підставі негайно постановлених ухвал щодо кожного конкретного питання окремо, виконуючи вимоги ч. 6 ст. 130 ЦПК. З огляду на положення ст. 130 ЦПК така ухвала

теоретично може мати місце щодо встановлення строку подання сторонами доказів із роз'ясненням наслідків їх несвоєчасного подання, але про це достатньо буде зазначити в журналі попереднього судового засідання. Той лише факт, що у разі неявки у попереднє судове засідання якоїсь зі сторін суд має направити їй ухвалу попереднього судового засідання із зазначенням строку подання сторонами доказів та роз'ясненням наслідків їх несвоєчасного подання, не може бути достатньою підставою для постановлення такої ухвали, оскільки про встановлений «протокольною ухвалою» строк подання доказів суд може поінформувати сторін у судових повістках чи листах.

Відтак у резолютивній частині «ухвали попереднього судового засідання» мають «вирішуватися» клопотання та інші питання щодо процесуальних дій, здійснення яких вже було вирішено судом самостійними ухвалами, постановленими в попередньому судовому засіданні згідно з вимогами пунктів 5–8 ч. 6 ст. 130, статей 168, 209 ЦПК, і оголошених негайно після їх постановлення. Тобто фактично «ухвала попереднього судового засідання» – це «ухвала про інші ухвали».

До речі, така ситуація дещо нагадує господарське судочинство, де суд протягом судового засідання вирішує різноманітні клопотання та інші процесуальні питання без їх окремого процесуального оформлення, а вже після закінчення судового засідання постановляє ухвалу (у разі відкладення справи) чи рішення (у разі вирішення справи по суті), де здійснює процесуальне оформлення вирішення всіх процесуальних питань, які мали місце в судовому засіданні (але в господарському судочинстві «подвійного» постановлення ухвал з одного питання не відбувається).

Наука цивільного процесуального права напрацювала критерії розмежування ухвал суду, зокрема за правовими наслідками вони поділяються на: підготовчі – ухвали, якими вирішуються питання, пов'язані з виникненням і подальшим рухом цивільного процесу, тобто з питань, що виникають при розгляді справи; перетинаючі – ухвали, які перешкоджають виникненню та розвитку цивільного процесу; заключні – ухвали, якими закінчується провадження у справі без ухвалення рішення. Крім того, оскільки «ухвала попереднього судового засідання» оформляється окремим процесуальним документом, то в силу ч. 4 ст. 209 ЦПК має бути постановлена в нарадчій кімнаті, і в ній, згідно зі ст. 210 ЦПК, в описовій частині має бути викладено суть питання, що вирішується ухвалою, а в резолютивній – висновок суду із наведенням в мотивувальній частині мотивів, з яких суд дійшов висновків.

Проте «ухвала попереднього судового засідання» жодної з ознак вищенаведених видів ухвал та процесуальних вимог до них не містить і спрямована не на вирішення якихось процесуальних питань щодо руху цивільної справи, а лише на констатацію (фіксацію) тих процесуальних дій суду та учасників процесу, здійснення яких вже було вирішено судом у попередньому судовому засіданні самостійними ухвалами щодо кожного конкретного питання чи клопотання (витребування доказів, забезпечення позову, призначення експертизи, направлення судового доручення, залучення співвідповідачів, третіх осіб тощо). Іншими словами, «ухвала попереднього судового засідання» фактично має дублювати ті самостійні ухвали суду, які постановлялися судом негайно при вирішенні того чи іншого клопотання учасників процесу при реалізації ними своїх процесуальних прав чи вирішенні інших процесуальних питань. А тому «ухвала попереднього судового

засідання» не може мати статусу процесуального документу – ухвали суду в цивільному судочинстві, а отже й взагалі постановлятися.

Якщо взяти до уваги, що «ухвала попереднього судового засідання» фіксує результати останнього, то треба звернути увагу на стадійність процесу та місце в ньому попереднього судового засідання. Так, ЦПК 1963 р. (ст. 147) за результатами прийняття позовної заяви до розгляду і підготовки справи до судового розгляду, тобто за результатами двох перших стадій цивільного процесу, передбачав постановлення лише ухвали про призначення справи до судового розгляду, де мали бути зазначені, які підготовчі дії були проведені суддею. Натомість, згідно із новим ЦПК, який також передбачає стадію відкриття провадження у справі і стадію підготовки справи до судового розгляду, мають постановлятися три самостійні ухвали. І якщо ухвала про відкриття провадження у справі і ухвала про призначення справи до судового розгляду жодних питань щодо узгодженості з відповідними стадіями цивільного процесу не викликають, то щодо «ухвали попереднього судового засідання» існують заперечення.

Як відомо, стадія процесу стосується руху справи, і її мета досягається тоді, коли в результаті вчинення процесуальних дій створюються умови для переходу справи з однієї стадії в іншу¹². Стадії відрізняють одну від одної колом учасників процесу, характером вчинюваних дій та їх юридичним призначенням.

В юридичній літературі висловлюється думка, що стадія підготовки справи до судового розгляду здійснюється у два етапи: 1) попереднє судове засідання; 2) безпосередня підготовка. Таким чином, виділяються дві підстадії провадження у справі до судового розгляду. Так, С.Я. Фурса зазначає, що підготовка справи до судового розгляду є необов'язковою підстадією, оскільки має місце лише у разі, якщо спір не врегульовано в порядку попереднього судового засідання¹³. Д.Д. Луспенник називає попереднє судове засідання основним етапом стадії підготовки справи до розгляду¹⁴.

Таким чином, попереднє судове засідання як інститут цивільного процесу до руху справи прямого відношення не має, функцію самостійної стадії цивільного процесу не виконує, а тому його результати окремому оформленню (фіксації) процесуальним документом – ухвалою не підлягають, оскільки «ухвала попереднього судового засідання» не є ухвалою про закінчення однієї стадії цивільного процесу й переходу до наступної.

Якщо ж взяти до уваги позицію Д.Д. Луспенника, то на практиці матимемо таку ситуацію. Суд у попередньому судовому засіданні задовольняє клопотання сторони, наприклад, про витребування від державної установи якоїсь довідки, з цього приводу постановляє на місці «протокольну ухвалу», а після проведення попереднього судового засідання у до нарадчій кімнаті окремим процесуальним документом постановляє «ухвалу попереднього судового засідання», і в резолютивній частині якої ухвалює ще раз про те, що до судового розгляду необхідно «витребувати зазначену довідку». Тобто фактично цією ухвалою суд сам себе зобов'язує надрукувати письмовий запит про витребування цієї довідки і направити його до відповідної державної установи (хоча суд це має зробити й на виконання «протокольної ухвали»). Після направлення цього запиту треба дочекатися надходження витребуваної довідки і тільки тоді суддя має постановити ще одну ухвалу – про призначення справи до розгляду за правилами ст. 156 ЦПК, в якій, серед іншого, зазначити про виконанні судом підготовчі дії, а саме: «направлення запиту та одержання витребуваної довідки». Цей приклад наочно показує «важ-

ливність» ухвали попереднього судового засідання. Натомість, якщо під час розгляду справи вже по суті суд за клопотанням сторони ухвалить про витребування якихось документів, то з цього приводу суд наприкінці засідання жодних «додаткових» ухвал в нарадчій кімнаті не постановляє, а виконує «протокольну ухвалу», якою було задоволено відповідне клопотання, направляючи в перерві між засіданнями відповідний запит.

Зазначене свідчить про високу формалізацію процесуальних дій суду щодо стадійного руху справи, на що також обґрунтовано звертав увагу Д.Д. Луспєник¹⁵. Водночас дія принципу процесуальної формалізації полягає у прагненні законодавця встановити в процесуальному законі тільки такі формальності, без яких неможливо забезпечити нормальне судочинство. При цьому має бути дотримано принцип процесуальної економії, який проявляється, по-перше, у розумному пом'якшенні процесуальних формальностей, продуманості процесуальних правил, встановленні таких норм, без яких дійсно ніяк не можна обійтись, і по-друге, у прискоренні (швидкості) процесу¹⁶. Також не варто забувати про положення Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, згідно з нормами розділу 2 якої правила судочинства не мають бути переобтяжені формальностями¹⁷.

Зазначені «неузгодженості» законодавчого регулювання стали підставою для уникнення постановлення суддями цих ухвал на практиці.

На сьогодні, незважаючи на чотирирічний період дії нового ЦПК, судова практика не виробила єдиних критеріїв постановлення цих ухвал. Замість цієї ухвали суддями зазвичай після проведення попереднього судового засідання постановляються ухвали на підставі ст. 156 ЦПК про призначення справи до розгляду (що повністю узгоджується зі стадіями процесу) без постановлення ухвали за правилами ч. 10 ст. 130 ЦПК.

Отже, як ми вже переконалися, запровадження у ч. 10 ст. 130 ЦПК «ухвали попереднього судового засідання» не можна визнати продуманим і процесуально обґрунтованим кроком законодавця, ця ухвала жодним чином не впливає на забезпечення нормального судочинства (до речі, її відсутність навіть не є підставою для скасування рішення суду з процесуальних підстав), а лише позначається на принципі процесуальної економії.

Вищевикладене свідчить про те, що цивільне судочинство може повністю обійтись без «ухвали попереднього судового засідання», тим більше її постановлення в нарадчій кімнаті (до речі, в адміністративному та господарському судочинствах взагалі «ухвали попереднього судового засідання» немає і це жодним чином не впливає на процес і права його учасників). Водночас, на нашу думку, повністю не можна залишити без фіксації підготовчої дії, які варто провести після проведення попереднього судового засідання. Так, у Російській Федерації всі необхідні на підготовчій стадії дії судді фіксуються (процесуально оформлюються) або шляхом винесення суддею ухвали, або шляхом складення секретарем суду протоколу¹⁸. Отже, процесуально обґрунтованим і економічно доцільним буде зазначати (фіксувати) процесуальні дії, які необхідно вчинити до судового розгляду не в «ухвалі попереднього судового засідання», а в журналі попереднього судового засідання. Така можливість ЦПК не виключається.

З огляду на це пропонуємо ч. 10 ст. 130 ЦПК викласти у такій редакції: «Процесуальні дії, які необхідно вчинити до судового розгляду, фіксуються в журналі попереднього судового засідання». Таке спрощення вдосконалив цивільну про-

цесуальну форму, жодним чином не вплинувши на якість, повноту і ефективність стадії підготовки справи до судового розгляду, інтересів сторін у справедливому вирішенні справи не торкнеться. Водночас це не виключатиме необхідності вирішення процесуальних питань протягом попереднього судового засідання самостійними ухвалами, як цього вимагає ЦПК.

1. *Луспенник Д. Д.* Настільна книга професійного судді при розгляді цивільних справ (складання судових процесуальних документів за новим ЦПК України). – Х., 2005. – С. 70. 2. *Штефан О.О.* Цивільне процесуальне право України: навч. посіб. – К., 2009. – С. 160–169; *Кілічова Т.М.* Цивільне процесуальне право. Навч. посіб. – К., 2007. – С. 154–161; *Васильєв С. В.* Гражданский процесс: Учеб. пос. Издание второе, дополненное. – Х., 2007. – С. 255–271; Цивільне процесуальне право України: Підручник / С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик та ін.; За заг. ред. С. С. Бичкової. – К., 2009. – С. 394–408; Цивільний процес України: Академ. курс. Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл./ За ред. С. Я. Фурси. – К., 2009. – С. 624–633. 3. *Луспенник Д. Д.* Цит. праця. – С. 70. 4. *Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / В. В. Комаров, В. І. Тертишніков, В. В. Баранкова та ін.; За заг. ред. професора В. В. Комарова. – Х., 2008. – С. 316.* 5. *Олійник А. С.* Аналіз питань, які виникають при застосуванні норм ЦПК України, що регулюють провадження у цивільній справі до судового розгляду та проведення попереднього судового засідання // Судова апеляція. – 2009. – № 2 (15). – С. 69; *Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / В. В. Комаров, В. І. Тертишніков, В. В. Баранкова та ін.; За заг. ред. професора В. В. Комарова. – Х., 2008. – С. 341; Луспенник Д. Д.* Розгляд цивільних справ судом першої інстанції. – Х., 2006. – С. 154; *Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / В. В. Комаров, В. І. Тертишніков, В. В. Баранкова та ін.; За заг. ред. професора В. В. Комарова. – Х., 2008. – С. 311; Цивільне процесуальне право України: Підручник / С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик та ін.; За заг. ред. С. С. Бичкової. – К., 2009. – С. 406, 407; Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / С. С. Бичкова, Ю. В. Білоусов, В. І. Бірюков та ін.; За заг. ред. С. С. Бичкової. – К., 2008. – С. 303, 310. 6. *Луспенник Д. Д.* Настільна книга професійного судді при розгляді цивільних справ (складання судових процесуальних документів за новим ЦПК України). – С. 70. 7. *Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / В. В. Комаров, В. І. Тертишніков, В. В. Баранкова та ін.; За заг. ред. професора В. В. Комарова. – С. 341.* 8. *Луспенник Д. Д.* Розгляд цивільних справ судом першої інстанції. – С. 156. 9. *Цивільний процесуальний кодекс України: Наук.-прак. коментар / С. С. Бичкова, Ю. В. Білоусов, В. І. Бірюков та ін.; За заг. ред. С. С. Бичкової. – К., 2008. – С. 302.* Там само. – С. 310; *Цивільне процесуальне право України: Підручник. – С. 406.* 11. *Олійник А. С.* Аналіз питань, які виникають при застосуванні норм ЦПК України, що регулюють провадження у цивільній справі до судового розгляду та проведення попереднього судового засідання // Судова апеляція. – 2009. – № 2 (15). – С. 69. 12. *Гражданский процесс: Учебник / Под ред. В. А. Мусина, Н. А. Чечиной, Д. М. Чечота. – М., 1997. – С. 8.* 13. *Цивільний процес України: Академічний курс. – С. 630–631.* 14. *Луспенник Д. Д.* Розгляд цивільних справ судом першої інстанції. – С. 148. 15. Там само. – С. 151. 16. *Ференс-Сороцький А. А.* Процесуальний формалізм или процесуальная экономия? // Правоведение. – 1991. – № 4. – С. 31–32. 17. *Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10 травня 2006 року № 361/2006 // Урядовий кур'єр від 24.05.2006. – № 95.* 18. *Гражданский процесс: Учеб. для студ. учреждений сред. проф. образования. – М., 2003. – С. 130.**